

Nr 404.

Av herr **Hellberg** i Lycksele **m. fl.**, om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, nr 169, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.

Med anledning av Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 169 med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige tillåta vi oss anföra följande:

Det har icke utan skäl påståtts, att ingen befolkningsdel i förhållande till sin numerär förorsakat de svenska myndigheterna så mycket besvär och lagstiftningsarbete som lapparna. Orsaken till detta förhållande torde nog till stor del vara den, att lappfolket, vårt enda »underkuvade» folk är spritt över så stort område och lever under så avsevärt andra förhållanden än vi svenskar. Men en bidragande orsak till att den s. k. lapplagen gång efter annan måst ändras och revideras, utan att man likväl kommit till något resultat, som kan sägas vara tillfredsställande, vare sig för de svenska myndigheterna eller lapparna själva, torde nog vara den, att lapparna aldrig själva satts i tillfälle att få framställa sin syn på saken och sina önskemål, när det gällt lapplagstiftningen. Utredningen av s. k. lapplagsfrågor har alltid anförtrots enbart åt svenska ämbetsmän, och om lapparna verkligen någon gång satts i tillfälle att höras över de framkomna förslagen, har detta skett under sådana former, att därvid ämbetsmännens åsikter men icke lapparnas kommit till synes. Detta kardinalfel vidlåder även den nu föreliggande kungliga propositionen, som bland lapparna i Västerbotten och Jämtland väckt stor oro, för att icke säga bestörtning.

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 4 saml. 180 häft. (Nr 404—405.) 1

En grundlig revision av lapplagen är nödvändig, det är något som erkännes både av lapparna själva och av de svenska myndigheter, som ha med lapparna att göra. I Norge har man också just i år börjat ifrågasätta en grundlig revision till lapparnas förmån av där gällande lapplag, vilken även berör förhållanden, som äro gemensamma för Sverige och Norge. Men i Norge har man, innan man gått till utarbetande av något lagförslag, satt lapparna i tillfälle att vid ett lappskt landsmöte i Trondhjem framkomma med sina önskemål angående lapplagstiftningen. Och i det norska stortinget har man vid beviljande av anslag till renskötselns främjande åberopat och tagit hänsyn till lapparnas egna uttalanden vid detta landsmöte. På grundval av de önskemål, som av lapparna framlades i Trondhjem, bebådas nu tillkomsten av en ny lapplag i Norge. Denna lag skall reglera både inomrikiska och mellanrikiska renbetesförhållanden. Då Sverige är tvunget att ingå på förhandlingar med Norge för att ordna de mellanrikiska förhållandena, torde det även vara lämpligt, att man i båda landen ordnade den övriga lapplagsfrågan på samma gång, då denna lag, lapplagen, ju berör ett enda folk, som är spritt på båda sidor om Kölen. Åtminstone borde Sverige icke visa sig mindre rättvist och tillmötesgående mot sina lappar än Norge mot sina. Det torde ej vara för mycket begärt av lapparna i Sverige, när de fordra, att i likhet med vad som skett i Norge få tillfälle att yttra sig över de lagförslag, som skola påtvingas dem.

Men vissa frågor i lapplagen äro, enligt den kungl. propositionen, av så brådskande natur och ha så liten beröring med de förhandlingar, som föras med Norge, att de redan nu böra avgöras. Dessa frågor äro frågorna om lapparnas bosättning å kronomark samt frågan om, huruvida en bofast lapp, som driver jordbruk i någon form, skall hava rätt att innehava renar.

De svenska myndigheterna ha en mot de norska helt och hållet motsatt uppfattning av de principer, som böra följas vid lapplagstiftningen. Under det att de norska myndigheterna söka att på allt sätt förhjälpa lapparna till att så snabbt som möjligt sätta sig in i de nuvarande kulturförhållandena och anpassa sig efter dessa, vilja de svenska myndigheterna med våld påtvinga lapparna en lag, som åstadkommer en återgång till kulturförhållanden, vilka, vad Västerbotten och Jämtland beträffar, ligga närmare ett hundra år tillbaka i tiden. Själva kärnpunkten i den föreliggande frågan är, huruvida lapparna i Västerbotten och Jämtland skola få fortfara att, såsom de nu gjort i 100 års tid och därutöver, bo i ordentliga, timrade bostäder, eller om den urgamla bostadsformen, kåtan, skall återinföras såsom enda, lagliga bostad för

de lappar, som fortfarande vilja ha rätt att idka renskötsel. De sakkunniga, som haft frågans utredning om hand, ha ansett, att kåtan bör vara den enda, lagligt tillåtna bostadsformen för den renskötande lappen. Och i den kungl. propositionen talas också överallt endast om kåta, icke om hus med fyrkantiga väggar.

Orsaken till att det nu är en sådan brådska med att få dessa ändringar i lapplagen fastställda är, att man vill söka åstadkomma den lagliga grundvalen och förutsättningen för införandet av ett nytt skolsystem för lapparna, vilket system, om det genomföres, kommer att på ett våldsamt sätt återföra Västerbottens och Jämtlands lappar till kulturförhållanden, som för dem redan ligga långt tillbaka i tiden. Att denna skolreform är lämplig för norrbottniska förhållanden är mycket troligt, men i verkligheten äro förhållandena i Norrbotten högst olika förhållandena i Västerbotten och Jämtland.

Inom Norrbotten stå lapparna ännu rätt allmänt på en efter svenska förhållanden mycket låg kulturnivå. De äro naturbarn, som först på senaste tiden kommit i mera intensiv beröring med den svenska kulturen. Många, ja de flesta av de äldre lapparna i Norrbotten kunna ej tala svenska. Deras skolväsen har varit sorgligt försummat. Undervisningen har besörjts av s. k. lappkateketer, oftast människor, som ej haft någon pedagogisk utbildning. Det har till och med hänt, att en kvinnlig journalist tillåtits att experimentera såsom lappkateket.

Inom Västerbotten har den intensiva beröringen mellan svenskar och lappar pågått sedan 1600-talet. Frändskaps- och blodsband ha knutits mellan de två folken. Svenskan talas obehindrat av alla dessa lappar och är även deras skriftspråk, ehuru lappskan alltfört talas lapparna emellan, särskilt i allt som rör renskötseln. Västerbottens lappar ha sedan århundraden insupit svensk kultur genom goda skolor. Just i fråga om skolbildning ha Västerbottens lappar varit lyckligare lottade än några andra av sina stamfränder, ja, än de svenska bofasta i dessa trakter. Redan på 1600-talet flyttades den skytteanska lappskolan till Lycksele och har sedan med stor framgång verkat bland lapparna i Västerbotten. Såsom lärare tjänstgjorde under de första århundradena dels pastor loci, dels särskilt förordnade prästmän och »scholemästare» med akademisk examen, och sedermera såsom ännu i dag examinerade folk-skollärare. Den undervisning, som här meddelats lappbarn inom Västerbotten, har varit så god, att det t. o. m. hänt, att barn från lappskolan i Lycksele admitterats direkt till akademierna i Uppsala och Åbo. Under senare tid ha lapparna i de s. k. missionsskolorna åtnjutit en utmärkt

undervisning, ofta långt bättre än den, som kommit de svenska bofastes barn till del.

Inom Västerbotten kan man sålunda säga, att lapparna fått minst lika god om icke bättre undervisning än svenskarna. Lappska och svensk kultur har därför sammansmält i dessa bygder, såsom även folken själva blandats, och detta har varit till stor fördel för landet. Lapparna ha lärt av svenskarna, och svenskarna av lapparna. Förhållandet mellan svenskar och lappar har sedan långliga tider varit gott och är så fortfarande. Vad som någon gång givit anledning till missämja, har varit striden om ströängarna, men då denna tvistefråga nu löses i samband med avvitrningen, är detta gamla tvistefrö för alltid bragt ur världen.

Västerbottens och Jämtlands lappar äro i motsats till Norrbottens i allmänhet bofasta i den mening, att de äga timrade bostäder. Många äga också jordbruk. Och det har visat sig, att sådana lappar, som idka både jordbruk och renskötsel, stå sig bäst och ofta bli smått förmögna. Många exempel härpå kunna anföras. J. A. Fjellström i Tärna och Lars Jansson i Fettjan äro blott namn ur högen. Flera rätt så välmående byar i sydlapplands fjällbygder ha ursprungligen brutits av lappfolk och bebos nu antingen av ensamt lappar eller av lappar och svenskar i broderlig endräkt. Så t. ex. Klimpfjäll, Lövberg, Röberg, Fettjan, Borkan m. fl. byar i Vilhelmina. Det är med renskötselns hjälp dessa odlingar tillkommit, och i vissa andra fall har jordbruket vid för renskötseln ogynnsamma år hjälpt lapparna från ruin och undergång. Då det förut kunde hända, att en lapp, när ogynnsamma omständigheter tillstötte, kunde bli helt och hållet ruinerad inom loppet av en enda vinter, ja, kanske kortare tid, är detta nu omöjligt, där jordbruket finnes som stöd.

Västerbottens och Jämtlands lappar anse därför, att de ej böra berövas den »modus vivendi», som de själva genom lång och delvis även mycket bitter erfarenhet funnit bäst för sig. De anse, att renskötseln mycket väl kan förenas med jordbruk, där det sker på ett förståndigt och efter förhållandena lämpat sätt, och de hänvisa därvid t. ex. på Norge, där samtliga lappar — utom ett fåtal i Karasjokk och Kautokeino — äro bofasta i den mening, att de ha timrade bostäder. I allt fall begära de att åtminstone få tillfälle att göra sina röster hörda, innan en lag stiftas, som ställer dem i valet mellan att övergiva den torva, de och deras fäder under hård kamp med en karg natur brutit ur ödemarken eller att överge sin renhjord, det käraste och värdefullaste lappen äger, och varom han i en av sina sånger sjunger: »denna egendom är för lappen det som tänder livets flamma».

Det torde här ej vara lämpligt att ingå på teoretiska och veten-

skapliga diskussioner angående de riktlinjer, som böra följas i lapppolitiken. En sak torde dock stå klar för alla, och det är, att det blott innebär en enkel gärd av rättvisa mot vårt enda underkuvade folk, om den svenska riksdagen ger detta folk tillfälle att, innan lagen avgöres, yttra sig över denna lag, som på det mest ingripande sätt berör ej blott hela lappfolkets ekonomi utan även lapparnas säregna, efter naturförhållandena avpassade kultur. Den enklaste rättfärdighetskänsla bjuder också, att lapparna måtte få tillerkännas rätt att *framför* svenskarna betraktas såsom sakkunniga i lappfrågor.

Från samtliga lappbyar inom Västerbottens och Jämtlands län har genom utsedda ombud gjorts framställning om, att lapparna måtte få tillfälle att vid ett allmänt lappmöte i Östersund framkomma med sina önskemål och synpunkter, innan revisionen av lapplagen företages. Lapparna själva framhålla därvid, att det ju endast kan vara till nytta för lagförslaget, att det på så sätt före antagandet blir granskat av dem, som närmast skola drabbas av denna lag. Mycken bitterhet och mycken misstro kan därigenom avvärjas de båda folken emellan. Förarbeten för ett dylikt allmänt lappmöte i Östersund ha redan påbörjats bland lapparna, och redan den 27 juni detta år komma Västerbottens och Jämtlands lappar att mötas i Fettjan, Dikanäs kapell i Wilhelmina socken, för uppgörande av program för detta möte.

Vi önska sålunda för närvarande avslag å ifrågavarande proposition för att giva lapparna tillfälle att vid ett stort, allmänt lappmöte i Östersund senast under förra hälften av januari månad 1918 få avge yttrande över densamma. Vid mötet i fråga böra lappfogdarna samt representanter för länsstyrelserna i de nordligaste länen åläggas att närvara dock utan rätt att deltaga i förhandlingarna, som skola ledas av en av lapparna själva utsedd förtroendemän. När på så sätt lapparnas önskemål uttrönts, må ärendet ånyo föreläggas riksdagen.

Med anledning av vad vi sålunda härovan allt som allt anfört, få vi föreslå,

att riksdagen ville för närvarande avslå omskrivna Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 169.

Stockholm den 18 april 1917.

E. F. Hellberg i Lycksele. *Ing. Bergman.* *Ant. Wikström.*

Olof Jonsson. *J. R. Sundström.* *W. Bäckström.* *Per Norin.*

J. Rehn. *Johan Olofsson.* *Oscar Osberg.* *Emil Molin,* Dombäcksmark.

